

mening een argument temeer zijn, daar de toepassing van de kwik-salivatiekuur op de grote pokken uit die tijd afkomstig is.

Het is mij niet bekend of er meer liederen aan deze ziekte zijn gewijd, maar wel zagen vele dichtwerken het licht, waarvan één van de bekendste is: *Syphilis sive Morbus Gallicus* van de Italiaanse dichter-arts GIROLAMO FRACASTORO 1) (1483—1553) te Verona. Dit gedicht verhaalt de geschiedenis van een opstandige herdersknaap SYPHILUS genaamd, die door de toornende Zonnegod gestraft werd met de vreselijke ziekte.

Het voornaamste is echter, dat in het lied „A cent diables la vérolle” geen „phantasieziekte” of lues bezongen wordt, maar de omstreeks die tijd epidemisch heersende framboesia tropica.

Amsterdam, 30 Augustus 1949

W. C. A. H. ESSED, *med. cand.*

A CENT DIABLES LA VEROLLE

Collega GREWEL, die de tekst van dit oude Franse chanson citeert, verkeert in onzekerheid, hoe hij verschillende termen, die er in voorkomen (la verolle, le vaisseau) moet vertalen. Mijns inziens wordt echter elke twijfel in deze opgeheven, wanneer men dit — door kanunnik HEURTEUR te Tours in het midden der 16e eeuw op muziek gezette — lied legt naast het berucht-beroemde boek (*Le moyen de parvenir*) dat in dezelfde tijd en in dezelfde plaats geschreven of samengesteld werd door een andere — of was het wellicht dezelfde? — kanunnik, die schuil gaat onder de namen FRANÇOIS BÉROALDE, BÉROALDE DE VERVILLE of kortweg VERVILLE. In dit boek toch, dat — in oude spelling geschreven — ook in zijn onderwerpen en verhaaltrant doet denken aan RABELAIS en H. DE BALZAC, wordt meermalen over „la verolle” gesproken, en dan steeds in de zin van „la grosse vairolle” (van Lat. varius = gevlekt), d.i. syphilis. Reeds in het 1e hoofdstuk, op de 1e bladzijde, leest men van: „guerres, maux, verolles et telles petites mignardises”. Terwijl in hoofdstuk XCI sprake is van THIERRI DE HERY, de beroemde heelmeester, die, in het gevolg van FRANS I, in Italië deze Venusziekte bestudeerde en daarbij het nut der kwikbehandeling roemde (1552).

Wat nu het woord „vaisseau” uit de 2de en de laatste versregel betreft, dat moet hier zeker niet als schip of vaartuig worden opgevat, doch in de oorspronkelijke zin van vat (Lat. vascellum, vasculum, verkleinwoord van vas, vasis of vasum, vasi; waaruit ook het Fr. vaisselle = aardewerk). Overdrachtelijk wordt bij CICERO (*Tusc.* I, 22) het menselijk lichaam als vat aangeduid (Corpus quasi vas est), terwijl bij PETRONIUS (57) een zeker iemand voor „vasus fictilis” (= aarden pot) wordt uitgemaakt. Bij deze laatste schrijver vinden wij ook „vasculum” (= vaatje) in de betekenis van mentula of penis. (Vgl. vas deferens, vasectomie, waar het receptaculum seminis als vat wordt betiteld. Trouwens, schrijft niet apostel PAULUS aan de Thessalonicenzen, dat zij „hun vat in heiligheid moeten bezitten” (Lat. vas suum possidere in sanctificatione. Gr.: τὸ ἐαυτοῦ σκεῦος κτῆσθαι ἐν ἁγιασμῷ).

En dat het woord „vaisseau”, waarom het hier gaat, staat voor „vulva, vagina, cunnus” of iets dergelijks, blijkt ook al weer uit het aangehaalde boek, waar de auteur op dikwijls zeer bloemrijke wijze de gewaagde woorden en begrippen heeft omschreven, die aldus worden gecamoufleerd en verborgen in „une enveloppe nécessaire à la saveur parfaite de tous ces livres de haute graisse”. Herhaaldelijk wordt daar „vaisseau, vaisselle” aangetroffen, waar op andere plaatsen hetzelfde omschreven wordt met „le pauvre petit centre des délices, le trou de service, le petiot de delectation, l'intersection du corps, l'outil à faire la belle joye, le pertuys, là où il y a tousjours du feu, e tutti quanti. Ten

1) GIROLAMO FRACASTORO, *Syphilis sive Morbus Gallicus* (vóór 1521). Duitse vertaling van HEINRICH OPPENHEIMER, Berlijn 1902.

overvloede wordt ons nog geleerd: le cas d'une femme est un vaisseau, qui a la gueule contre bas, et est estanché.

Is het nu niet zonneklaar, dat de aanhef van het lied slaat op een syphilitische besmetting na een coitus impurus, waarbij de dichter, maar al te goed met oorzaak en gevolg in deze materie op de hoogte, het omgekeerde, „gekapselde”, waterdichte vat naar den duivel wenst? Men kan dan ook het losstaan en afbrokkelen (crosler, croûler, van Lat. co-rotulare) der tanden, de heftige pijnen en de zweren geheel ongedwongen zien als een gevolg van deze luetische infectie c.q. van de ter bestrijding ingestelde kwikbehandeling.

Rotterdam, 31 Augustus 1949

A. G. J. HERMANS

VRAAG EN ANTWOORD

★
Vraag No. 66. Op welke wijze zijn klinisch en pathologisch-anatomisch, practisch bruikbare criteria aan te leggen ter onderscheiding van de begrippen nephritis en nephrose?

Antwoord: De woorden nephritis en nephrose zijn in de loop der tijden met zeer verschillende begrippen verbonden geweest en worden ook thans nog aan uiteenlopende voorstellingen gekoppeld. Aanvankelijk betekende nephritis niets anders dan nierziekte. In 1905 voerde F. MÜLLER de term nephrose in voor nierziekten, die niet berusten op ontsteking, maar op ontarding. Clinische betekenis had het begrip nephrose toen nog niet. Deze kreeg het voornamelijk pas door het werk van VOLHARD en FAHR (1914), die de „ziekte van BRIGHT” (bilaterale, haematogene, niet etterige nierziekten) in 3 groepen verdeelden: de inflammatoire nierziekten of nephritides, 2e. de degeneratieve nierziekten of nephroses en 3e. de vasculaire nierziekten of nephroscleroses.

De eerste groep, die de verschillende vormen van *nephritis* omvat, laat de morphologische kenmerken zien van ontsteking: regressieve, exsudatieve en proliferatieve veranderingen; deze ontstaan meestal het eerst in de glomeruli en zijn daar gewoonlijk het duidelijkst. Haematurie, bloeddrukverhoging en verminderde nierfunctie zijn de voornaamste verschijnselen bij *diffuze glomerulonephritis*, waarbij in vroege stadia nog oedeem komt, terwijl de *haardvormige nephritides* behalve haematurie weinig symptomen geven.

De *nephroses* daarentegen zijn anatomisch gekenmerkt door primair degeneratieve afwijkingen van het nierparenchym, het duidelijkst aan de tubuli. Het prototype was volgens VOLHARD en FAHR de genuïne of lipoidnephrose, die aanleiding geeft tot sterke albuminurie en hypalbuminaemische oedemen, maar niet tot haematurie, verhoging van de bloeddruk of ureumretentie. Sindsdien is evenwel gebleken: *a.* dat de echte lipoidnephrose uiterst zeldzaam is (velen ontkennen zelfs haar bestaan); *b.* dat het ziektebeeld van de lipoidnephrose veel vaker wordt veroorzaakt door subacute of subchronische glomerulonephritis; *c.* dat de meeste nierziekten, welke ontstaan door primaire degeneraties van het parenchym en die dus in anatomische zin nephroses zijn, aanleiding geven tot heel andere ziektebeelden; *d.* dat ontarding soms primair de glomeruli treft.